

Loont passie? Een onderzoek naar de sociaal- economische positie van professionele kunstenaars in Vlaanderen

Samenvatting

HET RUIME ONDERZOEKSRAPPORT
IS OPGEMAAKT DOOR DE ONDERZOEKERS VAN DE UGENT.
DEZE SAMENVATTING IS GEREALISEERD DOOR DE OPDRACHTGEVERS.

REALISATIE ONDERZOEK

Onderzoeksgroep CuDOS - vakgroep Sociologie - UGent
Jessy Siongers · Astrid Van Steen · John Lievens

IN OPDRACHT VAN

Vlaamse overheid · Kunstenpunt · Kunstenloket · Vlaams Audiovisueel Fonds (VAF)
Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL) · Sociaal Fonds voor de Podiumkunsten (SFP) · ACOD-Cultuur
Overleg Kunstenorganisaties (oKo)

MET DANK AAN

Vlaamse Auteursvereniging · PlayRight · Scenaristengilde · GALM · Unie van Regisseurs · NICC
ComAV · De Acteursgilde

Index

A. Over het onderzoek	03
1. Opzet	03
2. Professionele kunstenaars	03
B. Algemene samenvatting	05
1. Sociaal-demografisch profiel	05
2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding	06
3. Inkomen en statuten	08
4. Beroepskosten	12
5. Arbeidstevredenheid en de combinatie arbeid-gezin	13
6. Overweging om te stoppen als kunstenaar	13
7. Ondersteuning, lidmaatschap en advieskanalen	13
C. Fiche beeldend kunstenaars	15
D. Fiche film: regisseurs en scenaristen	19
E: Fiche muziek: muzikanten en componisten	23
F. Fiche literatuur: schrijvers en illustratoren	27
G: Fiche podiumkunsten:	
acteurs en andere podiumkunstenaars	31

A. Over het onderzoek

1. Opzet

In de loopbaanliteratuur wordt al langer gesproken van een nieuw loopbaantijdperk met meer ongebonden of nomadischer loopbanen. Nochtans heeft het gros van de werknemers in België nog steeds een vrij traditionele en stabiele loopbaan. De artistieke sector vormt hierop evenwel een uitzondering. De arbeidsmarkt van de kunsten – en bij uitbreiding van de creatieve sectoren – wordt bij uitstek gekenmerkt door projectmatig werk, waarbij een aaneenschakeling van eigen projecten en opdrachten van doorgaans korte duur en bij verschillende opdrachtgevers de norm is. Hoewel dit feit al vaker is vastgesteld, bestaat nog maar weinig (academisch) onderzoek dat de sociaal-economische positie van de kunstenaars in dit model van atypisch werk in kaart brengt vanuit het perspectief van de individuele kunstenaar zelf. Deze studie wil dat verhelpen en polste via een **online-enquête naar het sociaal-demografisch profiel van de kunstenaars in Vlaanderen, hun diverse activiteiten (artistiek en niet-artistiek), de inkomsten die daar tegenover staan, hun beroepskosten, arbeidstevredenheid en hun noden tot ondersteuning**. Op basis van een beter begrip van de sociaal-economische positie van de kunstenaar vandaag, willen de opdrachtgevers van het onderzoek beter inzicht krijgen in hoe die positie kan worden versterkt en wie daarin welke verantwoordelijkheid dient op te nemen. Inzichten in de sociaal-economische situatie van deze flexwerkers kunnen bovendien bijdragen aan het maatschappelijk debat over de arbeidsmarkt van de toekomst.

2. Professionele kunstenaars

De onderzoekspopulatie van de studie bestaat uit de volgende kunstenaarsgroepen: regisseurs en scenaristen (film en TV), beeldend kunstenaars (beeldende kunsten), schrijvers (fictie) en illustratoren (literatuur), muzikanten en componisten (muziek) en podiumkunstenaars, exclusief acteurs (podiumkunsten). In 2014 verscheen de voorloper van dit onderzoek, een studie naar de sociaal-economische positie van de acteurs in Vlaanderen, op voorzet van de Acteursgilde, onder de titel [Acteurs in de spotlight](#). Aangezien deze groep pas twee jaar geleden is bevraagd, werden acteurs voor deze studie niet meer aangeschreven. In dit rapport verwijzen we waar mogelijk wel naar hun resultaten om de brede blik op het hele kunstenveld te behouden. Aangezien dit onderzoek op dezelfde leest is geschoeid als het vorige, kunnen we de resultaten naast elkaar plaatsen.

Via een stuurgroep en expertenoverleg werd op basis van zowel inhoudelijke als praktische elementen afgebakend wie kan worden beschouwd als ‘professionele kunstenaar’.

In het onderzoek werd geen strakke en algemeen geldende definitie van dé professionele kunstenaars gebruikt, maar werden elementen van zelfdefinitie, lidmaatschap van kunstenaarsverenigingen, inkomsten uit artistieke activiteiten en activiteiten bij professionele kunstenuorganisaties gezien als aspecten die (kunnen) wijzen op professioneel kunstenaarschap. Afhankelijk van de beschikbare databanken gaf de ene of de andere parameter de doorslag. De belangrijkste onderzoeksstrategie bestond uit het individueel uitnodigen van op voorhand geïdentificeerde kunstenaars. Daarnaast werd ook een open oproep gelanceerd via nieuwsbrieven en sociale media.

In de eerste plaats werd **via de gebruikte databanken controle gehouden op welke kunstenaars konden deelnemen** aan het onderzoek en welke niet. Niet voor elke kunstenaarsgroep zijn zomaar geschikte databanken met contactgegevens beschikbaar. Waar bijvoorbeeld de ledenlijsten van kunstenaarsverenigingen als de Scenaristengilde of de Vlaamse Auteursvereniging, de contacten van de fondsen VAF en VFL of de databank van beeldend kunstenaars van Kunstenpunt een betrouwbare (zij het niet exclusieve) basis vormden om een goed deel van de Vlaamse professionele filmmakers, schrijvers en beeldend kunstenaars te bereiken, bestaan geen equivalente databanken voor muzikanten of podiumkunstenaars. Om die groepen te bereiken, hebben we onder andere gebruikgemaakt van de lijsten van aangesloten bij de beheersvennootschap PlayRight (na een selectie op basis van de hoogte van de uitbetalingen vanuit PlayRight, om een minimumniveau van professionaliteit op te leggen) en een actieve werving van contactgegevens bij werkgevers in het kunstenveld (gezelschappen, ensembles, orkesten, theaters). We hebben ook de uitgebreide contactendatabank van Kunstenloket gebruikt. Daarvan weten we dat ze een zeer uitgebreide en diverse groep kunstenaars bevat, met daarnaast ook heel wat profielen die niet tot de doelgroep van dit onderzoek behoren.

De vragenlijst zelf opende met een omschrijving van de doelgroep en een aantal screeningsvragen waarmee werd getoetst of de respondent wel degelijk kon worden beschouwd als een professioneel kunstenaar binnen de sectoren die werden geïdentificeerd. Personen die ten onrechte een individuele uitnodiging ontvingen (bijvoorbeeld via de ruimere contactendatabank van Kunstenloket) en personen die zich aanmeldden via de open oproep werden op die manier geselecteerd.

In de vragenlijst zijn een aantal vragen opgenomen die een extra basis kunnen vormen om in te schatten welk type kunstenaars de vragenlijst invulden. Een interessante basis om in te schatten of we voldoende professionele kunstenaars in diverse fases in hun loopbaan hebben kunnen betrekken bij het onderzoek, ligt in de antwoorden op de vraag in welke mate men zich beschouwt als opkomende dan wel erkende kunstenaar. Daaruit blijkt dat **de groep die zich beschouwt als (eerder) erkend (26,7%) groter is dan deze die zich als (eerder) opkomend kunstenaar beschouwt (19%)**. De groep die zich beschouwt als erkend kunstenaar verschilt wel enigszins naargelang de discipline. Bij de muzikanten en componisten beschouwt ongeveer 60% zich als erkend kunstenaar. Onder de beeldend kunstenaars is dat 30%.

In totaal werden er 2.706 vragenlijsten ingevuld die mee zijn opgenomen in de analyse van het onderzoek. In volgende samenvatting zitten de antwoorden verwerkt van **392 regisseurs en scenaristen, 716 beeldend kunstenaars, 308 schrijvers en illustratoren, 899 muzikanten en componisten en 391 podiumkunstenaars**.

B. Algemene samenvatting

1. Sociaal-demografisch profiel

1.1 LEEFTIJD

De jongste beroepsgroep in het onderzoek is die van de podiumkunstenaars. Ruim een derde (36%) van hen is jonger dan 35 jaar en zo'n 70% is jonger dan 45. De groep van scenaristen en regisseurs is de op een na jongste groep en kent 60% respondenten jonger dan 45 jaar. Die 60% evenaart het aandeel 45-minners op de globale arbeidsmarkt. De literatuur, muziek en beeldende kunsten kennen een lager percentage jongere kunstenaars onder de respondenten. In alle disciplines zijn er naar verhouding meer oudere respondenten actief (55-plussers) dan op de globale Vlaamse arbeidsmarkt, hoewel dit per discipline nog verschilt. De oudste populatie vinden we bij de schrijvers en illustratoren. Ruim een derde is hier ouder dan 55 jaar en 10% van de ondervraagde schrijvers heeft de pensioenleeftijd al overschreden (tegenover maar 0,5% van de actieven op de ruime Vlaamse arbeidsmarkt).

1.2 GENDER

De kunstenaarsberoepen binnen de muziek en de film blijken erg mannelijke beroepen. In beide disciplines is meer dan 70% van de respondenten een man, bij de muzikanten gaat het zelfs om meer dan driekwart van de populatie. De andere disciplines hebben een min of meer evenwichtige man-vrouwverdeling. Bekijken we de genderverhoudingen per leeftijd, dan krijgen we evenwel een ander beeld. Binnen elk van de disciplines vinden we een groter aandeel vrouwen bij de jongste leeftijdsgroepen. De daling van het aandeel vrouwen gebeurt evenwel niet voor elke discipline lineair met de stijging van de leeftijd en is niet voor elke discipline even sterk. De audiovisuele kunsten en muzieksector mogen dan op elkaar gelijken in hun globale man-vrouwverhouding, ze kennen een andere genderverdeling naar leeftijd: de daling van het aandeel vrouwen is bij regisseurs en scenaristen lang niet zo spectaculair als bij muzikanten en componisten. Bij deze laatste verdwijnen oudere vrouwen volledig uit het beeld en is bij de 55-plussers meer dan 90% man (i.t.t. 53% op globale Vlaamse arbeidsmarkt). Binnen de beeldende kunsten, podiumkunsten en literatuur geldt grosso modo dat de verdeling bij de 35-minners 40%-60% is, met een overwicht aan vrouwen (i.t.t. 49% op de globale Vlaamse arbeidsmarkt voor deze leeftijdsgroep), terwijl dat bij de leeftijdsgroep van 65+ net omgekeerd is (i.t.t. 47% op de globale Vlaamse arbeidsmarkt voor deze leeftijdsgroep). De uitval van vrouwen doorheen de jaren is opmerkelijk groter dan op de Vlaamse arbeidsmarkt. (Het lagere aandeel vrouwen in de oudere leeftijdsgroepen is zowel het gevolg van uitval doorheen de carrière als van een beperktere instroom op de arbeidsmarkt decennia geleden).

1.3 OPLEIDINGSNIVEAU

Artiesten zijn beduidend hoger geschoold dan de globale bevolking. Ruim driekwart van de respondenten heeft een diploma hoger onderwijs tegenover 40% van de werkende bevolking in België. Bij de respondenten met een diploma hoger onderwijs, heeft bovendien de meerderheid een masterdiploma op zak (61%

van alle respondenten of 71,5% van alle hoogopgeleide respondenten). Kunstenaars komen in elk van de disciplines verhoudingsgewijs meer uit het aso en kso – tussen 80 en 90% – en veel minder uit het bso en tso.

Het zou niet juist zijn te denken dat zowat alle kunstenaars een *artistieke* opleiding volgden. 68% van de beeldend kunstenaars volgde een artistieke opleiding. Bij de film, podiumkunsten en muziek zakt dat aandeel tot respectievelijk 58%, 56% en 51%. Onder de schrijvers en illustratoren heeft slechts 37% een artistieke opleiding genoten.

2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding

Het onderzoek polste de diverse activiteiten die de kunstenaars uitvoerden en de mate waarin daar vergoedingen tegenover staan. Vier types van activiteiten werden onderscheiden:

- Type 1. Artistieke activiteiten binnen de eigen artistieke discipline, kernartistieke activiteiten.
- Type 2. Activiteiten gerelateerd aan de eigen discipline maar die niet tot de kern van de artistieke activiteiten behoren (bv. lesgeven binnen de discipline, techniek of productiewerk).
- Type 3. Artistieke activiteiten binnen andere disciplines (bv. een scenarist die ook romans schrijft of een beeldend kunstenaar die ook in een band speelt).
- Type 4. Andere activiteiten die zich buiten het kunstenveld afspelen.

Aangezien de activiteiten werden gespecificeerd per kunstenaarsgroep, verwijzen we voor de activiteitenprofielen en de mate waarin bepaalde activiteiten worden vergoed naar de fiches van de afzonderlijke disciplines die op deze algemene samenvatting volgen. Er zijn wel enkele algemene observaties te maken m.b.t. de activiteiten en vergoedingen over de disciplines heen.

2.1 VERGOED OF NIET?

Artistieke ontwikkeling, prospectie, onderzoek, preproductie en zakelijk werk dat de kunstenaars uitvoeren worden in alle disciplines weinig vergoed. Vaker vergoed zijn voorstellingen of presentaties. Dat laatste geldt echter vooral in de muziek en de podiumkunsten, niet in de beeldende kunsten. Creatiewerk op eigen initiatief is in alle disciplines voor meer kunstenaars eerder niet dan wel vergoed. Expliciet opdrachtwerk wordt doorgaans wel betaald, al is ook dat niet altijd het geval. Binnen de beeldende kunsten is voor 14% van de kunstenaars ook opdrachtwerk niet vergoed.

2.2 ARTISTIEKE EN NIET-ARTISTIEKE ACTIVITEITEN

Lesgeven (gerelateerd aan de eigen artistieke discipline) is voor heel wat professionele kunstenaars een belangrijke activiteit naast hun artistieke activiteiten. Binnen elke discipline verzorgde minimaal 40% van de respondenten lessen of workshops in referentiejaar 2014. Bij podiumkunstenaars en muzikanten was dat zelfs om en bij de 60%. Het hoger kunstonderwijs en privélessen en workshops buiten het formele

onderwijscircuit blijken voor elke discipline belangrijk. DKO vormt een belangrijke lescontext voor muzikanten en beeldend kunstenaars.

Ruim 40% van de beeldend kunstenaars heeft (noodgedwongen?) een niet-kunstgerelateerde job. Dat geldt ook voor ongeveer 40% van de schrijvers en illustratoren, 30% van de muzikanten en componisten en 25% van de podiumkunstenaars. Deze extra jobs situeren zich het vaakst in onderwijs en vorming (buiten de kunsten), maar ook in de ruimere sector van 'kunst, amusement en recreatie'. Ook lesgeven buiten het artistieke vormt met andere woorden een belangrijke bron van inkomsten.

Verschillende kunstenaars zijn niet alleen actief binnen hun eigen 'hoofddiscipline', maar beoefenen ook activiteiten in de andere disciplines (al dan niet vergoed). De podiumkunstenaars onderscheiden zich daarbij sterk van de andere: maar liefst driekwart van de podiumkunstenaars geeft aan ook in minstens één andere discipline actief te zijn (vooral beeldende kunst, muziek en film) en een meerderheid geeft aan dat ook betaald te hebben gedaan in referentiejaar 2014. Muzikanten zijn dan weer het minst actief in andere kunst disciplines. 'Slechts' 31% van de muzikanten was in 2014 ook actief in een andere discipline en een vijfde haalde ook inkomsten uit andere artistieke disciplines.

2.3 TIJDSBESTEDING

De job van professioneel kunstenaar bestaat niet uitsluitend uit artistieke activiteiten, maar uit een mix van allerlei werkzaamheden. Professioneel kunstenaars zijn in de regel 'multiple job holders', met diverse jobs binnen en buiten de kunsten. De mapping van de tijdsbesteding laat de gemiddelde verhoudingen in bestede tijd zien tussen de verschillende soorten activiteiten. Gemiddeld genomen nemen de kernartistieke activiteiten (type 1) iets meer dan de helft van de totale werktijd van de kunstenaars in (van 53% voor regisseurs en scenaristen en beeldend kunstenaars tot 59% voor schrijvers en podiumkunstenaars). Op basis van een verdere statistische analyse werd nagegaan of de verschillen in tijdsbesteding tussen disciplines ook samenhangen met factoren zoals geslacht, leeftijd en de mate waarin men zich erkend voelt. Uit die analyse blijkt dat vrouwen in vergelijking met mannen minder tijd aan hun artistieke activiteiten besteden. De oudere leeftijdsgroepen en ook kunstenaars die zich meer erkend voelen, kunnen meer tijd aan hun kunst besteden. Brengen we deze factoren in rekening, dan blijkt dat beeldend kunstenaars, literatoren en podiumkunstenaars significant meer tijd aan hun artistiek werk (kunnen) besteden dan muzikanten en filmmakers.

In de samenstelling van de andere niet-kunstgerelateerde werkzaamheden doen er zich ook verschillen voor tussen de disciplines. Beeldend kunstenaars, podiumkunstenaars en schrijvers en illustratoren besteden naast hun werk binnen de kunsten meer tijd aan niet-artistieke jobs buiten de kunsten (type 4) dan filmmakers, muzikanten en componisten (gemiddeld zo'n 23% van de werktijd).

3. Inkomen en statuten

3.1 STATUUT BIJ HET UITOEFENEN VAN ARTISTIEKE ACTIVITEITEN

We stellen grote verschillen vast in de sociale statuten waarin de kunstenaars uit de verschillende disciplines hun artistiek werk voornamelijk uitoefenen. Zo beoefenen schrijvers en beeldend kunstenaars hun artistieke activiteiten zelden in loondienst (resp. 7% en 12%), terwijl ruim de helft van de podiumkunstenaars (57%) artistieke activiteiten in loondienst uitoefent en ook de helft als werknemer via een sociaal bureau voor kunstenaars (SBK) of uitzendbureau. Regisseurs, scenaristen en muzikanten nemen een middenpositie in met respectievelijk 30% en 35% in loondienst en respectievelijk 40% en 30% tewerkstelling met contracten via een SBK of uitzendbureau. Zelfstandigen treffen we verhoudingsgewijs het meest aan bij schrijvers en illustratoren, hetzij in hoofdberoep, hetzij in bijberoep.

De betaling via de kleinevergoedingsregeling (KVR) blijkt het courantst bij muzikanten en podiumkunstenaars.

3.2 NETTO JAARINKOMEN UIT ALLE ACTIVITEITEN

Volgende tabellen geven de netto jaarinkomen per discipline weer, apart voor drie groepen kunstenaars: zij die al hun activiteiten - dus niet alleen de artistieke - als werknemer uitoefenen, zij die zelfstandig zijn in hoofdberoep en zij die als zelfstandige in bijberoep werken.

ALS WERKNEMER						
	REGISSEURS & SCENARISTEN	BEELDEND KUNSTENAARS	SCHRIJVERS & ILLUSTRATOREN	MUZIKANTEN & COMONISTEN	PODIUM-KUNSTENAARS	ACTEURS (2014)
Gemiddeld	24.965	14.715	21.752	22.877	17.504	19.952
Percentiel 25	12.600	7.000	12.000	12.000	11.360	14.017
Mediaan	18.000	13.786	20.670	20.000	17.142	19.000
Percentiel 75	26.000	20.000	29.850	29.700	24.000	24.000
Aantal respondenten	139	211	97	305	166	173

Aan respondenten die volledig onder het sociaal statuut van werknemers opereren werd gevraagd een inschatting te maken van het totale persoonlijk inkomen (zonder partner) uit alle vergoede activiteiten samen. Netto-inkomen uit werk (artistiek en niet-artistiek) is de som die iemand effectief op zijn/haar rekening krijgt gestort. Inkomsten uit beurzen, prijzen, auteursrechten, KVR, werkloosheidsuitkeringen, vakantiegeld, eindejaarspremie, vervangingsinkomens, niet-gedeclareerd werk en pensioenen worden hier ook meegeteld. De beeldend kunstenaars met het statuut van werknemer hebben het laagste netto jaarinkomen van alle kunstenaars, met een mediaan op € 13.786. Een kwart van de beeldend kunstenaars

die onder het statuut van werknemer opereren, heeft een jaarinkomen van € 7.000 of minder. (Te weten: het leefloon voor alleenstaanden bedraagt ongeveer € 10.400). Daarop volgen de mediaan netto-inkomens van de podiumkunstenaars (€ 17.142), de regisseurs en scenaristen (€ 18.000) en de acteurs (€ 19.000 - uit de studie van 2014). De kunstenaars uit de literatuur en de muziek die onder het statuut van werknemer werken, zitten het hoogst met een mediaan van het netto jaarinkomen van ongeveer € 20.000. In vergelijking met andere sectoren zijn dit beperkte inkomsten. Zo ligt de mediaan van het netto belastbaar inkomen van alle belastingsplichtigen in inkomstenjaar 2013 op € 24.664.

Vergelijken we de inkomens van de kunstenaars met lonen voor gelijkaardig gewogen functies in andere sectoren, dan wordt nog duidelijk dat de kunstenaars weinig verdienen. De (niet-gepubliceerde) benchmarkstudie van de HAY group, uitgevoerd in opdracht van de sociale partners van PC 304 (het paritair comité voor het 'vermakelijkheidsbedrijf'), concludeerde dat voor vergelijkbare profielen de mediaan op respectievelijk € 21.826 (voor uitvoerend artiesten), € 27.979 (niveau van creërend artiesten) en € 38.975 (niveau van regisseurs in de podiumkunsten) ligt. (De omrekening van de brutobedragen uit de HAY group-studie naar nettobedragen is gebeurd met de Jobatcalculator, uitgaand van gehuwden.)

ALS WERKNEMER, ZELFSTANDIGE IN BIJBEROEP - DEEL UIT FACTURATIE						
	REGISSEURS & SCENARISTEN	BEELDEND KUNSTENAARS	SCHRIJVERS & ILLUSTRATOREN	MUZIKANTEN & COMONISTEN	PODIUM-KUNSTENAARS	ACTEURS (2014)
Gemiddeld	9.206	5.328	8.201	10.189	9.572	13.525
Percentiel 25	2.000	0	888	2.000	2.425	x
Mediaan	7.500	1.966	4.738	5.000	8.500	x
Percentiel 75	13.500	7.350	11.916	12.000	14.875	x
Aantal respondenten	30	97	36	139	22	24

ALS WERKNEMER, ZELFSTANDIGE IN BIJBEROEP - DEEL ALS WERKNEMER						
	REGISSEURS & SCENARISTEN	BEELDEND KUNSTENAARS	SCHRIJVERS & ILLUSTRATOREN	MUZIKANTEN & COMONISTEN	PODIUM-KUNSTENAARS	ACTEURS (2014)
Gemiddeld	28.034	26.662	31.904	34.071	20.156	21.037
Percentiel 25	15.000	15.332	18.000	22.725	11.911	x
Mediaan	25.000	27.130	28.500	30.000	17.500	x
Percentiel 75	31.500	36.307	35.000	44.250	30.750	x
Aantal respondenten	25	74	26	118	20	24

De inkomens van de respondenten die het werknemersstatuut hebben in hoofdberoep en zelfstandige zijn in bijberoep liggen globaal genomen hoger dan die van hun collega's-werknemers. Het deel inkomens dat ze onder hun werknemersstatuut halen, is systematisch hoger dan dat van de kunstenaars die alleen werknemer zijn, behalve bij de podiumkunstenaars. Het mediaaninkomen van de podiumkunstenaars ligt op € 17.500. De mediaaninkomens als werknemer van de andere disciplines liggen tussen € 25.000 en € 30.000.

Daarbij komt het inkomen dat wordt verdiend als zelfstandige in bijberoep, via facturatie. Bij de beeldend kunstenaars die zelfstandige in bijberoep zijn, lag het mediaaninkomen uit facturatie het laagst op ongeveer € 2.000 in 2014. De podiumkunstenaars rapporteerden als groep het hoogste mediaaninkomen uit facturatie als zelfstandige in bijberoep met een mediaan van € 8.500.

(In de tabel valt te lezen dat de aantallen respondenten die zich als zelfstandige in bijberoep melden in sommige disciplines klein zijn. Dat maakt deze cijfers gevoeliger voor de eventuele impact van atypische profielen.)

ALS ZELFSTANDIGE						
	REGISSEURS & SCENARISTEN	BEELDEND KUNSTENAARS	SCHRIJVERS & ILLUSTRATOREN	MUZIKANTEN & COMONISTEN	PODIUM-KUNSTENAARS	ACTEURS (2014)
Gemiddeld	37.831	15.502	19.884	34.395	39.400	26.847
Percentiel 25	14.500	4.000	10.000	14.750	12.000	x
Mediaan	26.677	12.000	17.000	24.000	20.000	x
Percentiel 75	50.000	21.050	27.149	32.750	35.000	x
Aantal respondenten	91	89	80	86	41	48

Ook het netto-inkomen voor zelfstandigen in hoofdberoep werd bevraagd voor het referentiejaar 2014. Onder 'netto-inkomen' uit zelfstandig werk verstaan we de omzet (exclusief btw) min beroepskosten, inkomstenbelasting, premies en socialezekerheidsbijdragen. Inkomsten uit beurzen, prijzen, auteursrechten, niet-gedeclareerd werk en uitkeringen tellen ook mee. Ook onder de zelfstandigen hebben de beeldend kunstenaars de laagste inkomens. De helft van de beeldend kunstenaars met zelfstandigenstatuut verdient minder dan € 12.000, de helft verdient meer dan € 12.000. Een kwart van de zelfstandige beeldend kunstenaars heeft een inkomen van € 4.000 of lager. De schrijvers en illustratoren met het statuut van zelfstandige hebben een mediaaninkomen van € 17.000. De zelfstandige filmmakers hebben als groep het hoogste inkomen, met een mediaan van € 26.677. Een kwart van de zelfstandige regisseurs in de dataset heeft meer dan € 50.000 netto verdiend in 2014. De muzikanten liggen qua mediaan het dichtst bij de filmmakers.

3.3 VERDELING INKOMSTEN NAAR ACTIVITEITEN

Hoewel kunstenaars (net) meer dan de helft van hun tijd aan artistiek werk besteden, zijn hun inkomsten voor minder dan de helft afkomstig uit die activiteiten. Beeldend kunstenaars halen gemiddeld de minste inkomsten uit artistieke kernactiviteiten (26%), podiumkunstenaars het meest (47%). Nemen we alle activiteiten binnen het kunstenveld samen (de som van artistiek werk in de eigen discipline en in andere disciplines en niet puur artistiek werk binnen de eigen discipline), dan zijn het de beeldend kunstenaars (47%) samen met de schrijvers en illustratoren (49%) die het laagste aandeel inkomsten uit de kunsten halen en de filmmakers het meest (71%). Keerzijde daarvan is dat het de beeldend kunstenaars en literatoren zijn die het hoogste aandeel van hun inkomen uit ander betaald werk buiten de kunsten halen (resp. 30 en 36%).

Inkomsten uit werkloosheidsuitkeringen zijn eerder beperkt. Schrijvers en illustratoren halen gemiddeld slechts 5% van hun jaarinkomsten uit werkloosheidsuitkeringen. Het cijfer van de podiumkunstenaars ligt het hoogst op 19%. Bijna de helft van de podiumkunstenaars geeft aan te kunnen terugvallen op de voordeelregelingen van het kunstenaarsstatuut en 7,6% op een andere werkloosheidsuitkering in periodes zonder inkomsten uit werk. Een vierde van de filmmakers kan terugvallen op het kunstenaarsstatuut en 10% op een andere werkloosheidsuitkering. Bij de schrijvers en illustratoren kan amper 10% terugvallen op een werkloosheidsuitkering.

3.4 LEVEN VAN DE KUNST?

Een kleine groep van kunstenaars haalt zijn volledige inkomsten enkel en alleen uit artistieke kernactiviteiten (type 1). Voor acteurs was dat 8% (in 2014). Volgens dezelfde berekeningen zien we dat 20% van de filmmakers hun volledige inkomsten uit filmwerk halen. 11% van de beeldend kunstenaars haalt zijn volledige inkomen uit artistiek werk. Voor auteurs, muzikanten en podiumkunstenaars zijn de percentages respectievelijk 12%, 12% en 10%.

Kijken we naar alle activiteiten binnen de artistieke sector (de som van type 1, 2 en 3), dan zien we dat de helft van de filmmakers en artiesten uit de muziek hun volledige inkomen uit de artistieke sector haalt, bijna een derde van de beeldend kunstenaars en ongeveer een vierde van de literatoren en podiumkunstenaars.

3.5 INKOMEN NAAR LEEFTIJD EN GENDER

Voor de respondenten die werken onder het statuut van werknemer hebben we ook het gemiddelde inkomen naar leeftijd en gender onderzocht. (Zelfstandigen en werknemers die ook zelfstandige in bijberoep zijn, werden met andere woorden niet meegenomen in deze cijfers). Het gemiddelde loon van de werknemers stijgt met de leeftijd voor de filmmakers, schrijvers, illustratoren en muzikanten. Bij de beeldend kunstenaars en podiumkunstenaars zien we echter dat het gemiddelde netto jaarloon gelijk blijft op ongeveer € 20.000 vanaf de leeftijd van 35 jaar tot 65 jaar. Dat impliceert dat de beeldend kunstenaars en podiumkunstenaars in onze steekproef met een leeftijd van 55-65 jaar gemiddeld ongeveer de helft ver-

dienen van hun muzikale collega-kunstenaars en minder dan een derde van de filmmakers van dezelfde leeftijd.

De genderkloof die we kennen van de reguliere arbeidsmarkt, tekent zich ook duidelijk af onder kunstenaars, min of meer volgens een gelijkaardig patroon bij de verschillende disciplines. De genderloonkloof is het kleinst bij de jongste groep (35-minners), en wordt groter bij de oudere groepen. Wel opmerkelijk: bij zowel muziek als podiumkunsten is de kloof weer op z'n kleinst bij de 55-64 jarigen. Podiumkunstenaars (uit de studie van 2016, zonder de acteurs) zijn hierop de uitzondering: al bij de jongste groep is er een duidelijk verschil tussen de inkomsten van de vrouwen en de mannen, maar dat verschil wordt niet meer groter met de leeftijd. Film en muziek zagen we eerder als 'mannelijke sectoren' op basis van het aandeel mannen onder de artiesten. Maar dat impliceert niet dat ook de loonkloof tussen mannen en vrouwen het grootst is. Voor beide sectoren geldt dat hun genderkloof in inkomsten kleiner is dan die in de beeldende kunst en literatuur. Daar zijn de verschillen het grootst. In de leeftijdsgroepen van 35-44 jaar en 55-64 jaar verdienen de mannelijke literatoren zelfs bijna het dubbele van de vrouwelijke. De genderkloof is het kleinst in de filmberoepen.

3.6 EVALUATIE INKOMEN

In de vragenlijst werd ook gepolst in welke mate men ervaart te kunnen rondkomen op basis van het werk als kunstenaar. Daar werd een onderscheid gemaakt tussen alleenstaanden en kunstenaars die samenwonen met een partner. Aan de samenwonenden werd ook gevraagd naar het rondkomen op basis van de eigen inkomsten en die van de partner. Bij alleenstaanden kan naar eigen verklaring slechts 38% (goed, redelijk of net) rondkomen van de inkomsten als kunstenaar alleen. Wel slaagt bijna driekwart (74%) erin om rond te komen met de aanvulling van andere inkomsten. Dat betekent ook wel dat er bij de alleenstaanden toch nog een kwart (26%) niet in te slaagt rond te komen met zijn volledige inkomen. Bij kunstenaars die samenwonen of gehuwd zijn, is het beeld wat rooskleuriger dankzij de aanvulling van de inkomsten van de partner. 63% gaf aan (goed, redelijk of net) te kunnen rondkomen met de eigen inkomsten als kunstenaar en die van de partner samen. Daar geeft slechts 5% aan niet te kunnen rondkomen van de eigen inkomens en die van de partner samen.

4. Beroepskosten

Naast de inkomsten zijn er ook de kosten verbonden aan het beroep die het financiële plaatje danig kunnen beïnvloeden. In de enquête werden diverse types van beroepskosten gepolst. (We merken op dat bij het bevragen van de netto-inkomsten – zie boven – alle inkomsten in rekening werden gebracht en dat gevraagd werd de beroepskosten af te trekken.)

De gemiddelde beroepskosten, voor de respondenten die kosten rapporteerden, zijn aanzienlijk bij alle kunstenaarsgroepen, al zien we ook duidelijke verschillen tussen de disciplines. De beroepskosten liggen duidelijk het hoogst voor muzikanten (gemiddeld € 29.000 op jaarbasis) en beeldend kunstenaars (€ 27.000). Ongeveer een derde daarvan bestaat uit vergoedingen aan derden. Voor de andere disciplines

schommelen de beroepskosten rond € 14.000 op jaarbasis. Kosten voor werkruimte en materiaal- en uitrustingskosten zijn belangrijke posten voor alle disciplines – al kunnen we vaststellen dat de atelierkosten vooral voor de beeldend kunstenaars het hoogst zijn.

5. Arbeidstevredenheid en de combinatie arbeid-gezin

Kunstenaars zijn bijzonder tevreden over de inhoudelijke kenmerken van hun job. Negen op de tien kunstenaars vinden hun werk als kunstenaar inhoudelijk uitdagend en interessant en zijn tevreden over de artistieke aspecten gerelateerd aan de job. Ruim acht op de tien loven de mogelijkheden tot zelfontplooiing. Deze grote mate van inhoudelijke tevredenheid vinden we terug in alle disciplines. Daartegenover staat de ontevredenheid over de extrinsieke aspecten van de job (o.a. verloning en werkzekerheid). Ruim de helft van de ondervraagde kunstenaars (54%) is ontevreden over de hoogte van het totale inkomen. Het ongenoegen over de werkzekerheid is nog groter, 61% uit zich als ontevreden. Toch blijft nog ruim een derde positief ingesteld wat betreft de eigen toekomstperspectieven als kunstenaar.

Schrijvers en illustratoren vinden significant meer dan regisseurs en scenaristen, muzikanten en componisten en podiumkunstenaars dat hun loopbaan goed tot zeer goed combineerbaar is met hun persoonlijk en familiaal leven. Vrouwen en kunstenaars met kinderen vinden hun loopbaan minder goed combineerbaar met hun persoonlijk en familiaal leven.

6. Overweging om te stoppen als kunstenaar

Ruim de helft van de kunstenaars stelt nooit te hebben overwogen om te stoppen. Slechts een minderheid stelt dat vaak te overwegen (6%), een aanzienlijke groep (39%) stelt dat soms te doen. Daarbij zijn er wel verschillen tussen de onderscheiden disciplines. In elk van de disciplines blijft het aandeel artiesten dat reeds vaak heeft overwogen om de kunstenaarscarrière stop te zetten of te veranderen van carrière onder de 10 %. Bij de podiumkunstenaars is de groep respondenten die *soms of vaak* overweegt te stoppen het grootst met ruim 60%.

Of men overweegt te stoppen met het kunstenaarsberoep hangt samen met de uiteenlopende aspecten van arbeidstevredenheid. Wie tevredener is over de werkcondities (verloning, werkzekerheid), over de inhoudelijke aspecten van het kunstenaarschap en/of over **de aangeboden vorming en ondersteuning**, is minder geneigd te overwegen om te stoppen als kunstenaar.

7. Ondersteuning, lidmaatschap en advieskanalen

Heel wat respondenten kaarten het ontbreken van zakelijke informatie in hun initiële opleiding aan als een gemis. Ze vinden het daarbij niet alleen belangrijk dat men als student

meer informatie meekrijgt over de zakelijke en praktische kant van het kunstenaarschap, maar ook dat men al tijdens de opleiding meer praktijkervaring kan opdoen, zodat de overgang van opleiding naar praktijk niet te abrupt is.

Een meerderheid van de kunstenaars is wel tevreden met de mogelijkheden tot bijscholing op artistiek vlak. Minder positief zijn de kunstenaars over de mogelijkheden om bij te scholen op zakelijk vlak, de ondersteuning vanuit SBK's en uitzendbureaus voor de zakelijke aspecten van de job en de ondersteuning die geboden wordt vanuit beroepsorganisaties. Hier dient wel te worden opgemerkt dat de grootste groepen zich doorgaans in de midden categorie tussen tevreden en ontevreden plaatst, wat mogelijk meer wijst op een minder vertrouwd zijn met de bijscholings- en ondersteuningsmogelijkheden dan op ontevredenheid.

Kunstenaars die lid zijn van een belangenorganisatie zijn merkelijk tevredener. Door het inbrengen van het lidmaatschap van belangenverenigingen verklaren we tevens een deel van het verschil tussen regisseurs en scenaristen enerzijds en muzikanten anderzijds. Regisseurs en scenaristen zijn in vergelijking met de andere groepen vaker lid van een belangenvereniging en dat verklaart ten dele hun sterkere tevredenheid. Dat geldt ook voor schrijvers en illustratoren.

Er bestaan meerdere kanalen ter ondersteuning van de kunstenaars, bv. vakbonden, beheersvennootschappen, belangenbehartigers. Met uitzondering van de vakbond en SMart zijn deze kanalen doorgaans zeer disciplinespecifiek. Bekijken we de mate waarin de bevroegde kunstenaars aangesloten zijn bij deze organisaties, dan valt de lage lidmaatschapsgraad op bij beeldend kunstenaars. Van de beeldend kunstenaars is slechts de helft lid van minimaal een van de voorgelegde organisaties, terwijl bij de vier andere disciplines driekwart of meer lid is van minstens een van de beroepsondersteunende organisaties. Daarnaast verschilt ook de aard van de organisaties waarvan men lid is. Zo zijn podiumkunstenaars opvallend meer aangesloten bij vakbonden. Lidmaatschap van beheersvennootschappen die instaan voor de inning en verdeling van auteurs- en uitzendrechten, stellen we meer vast bij regisseurs en scenaristen, bij schrijvers en illustratoren en bij muzikanten.

De belangrijkste kanalen voor advies of informatie vormen de collega's en de boekhouder. Daarnaast vervullen werkgevers en opdrachtgevers en – waar relevant voor specifieke disciplines – ook producenten, uitgevers en galeriehouders een belangrijk persoonlijk advieskanaal. Ook het Kunstenloket wordt door een aanzienlijk aantal kunstenaars als informatiekanaal vermeld. Toch blijken die kanalen niet voor alle groepen even belangrijk te zijn. Zo wenden schrijvers en illustratoren zich er minder toe en winnen ze meer dan kunstenaars in andere disciplines persoonlijk advies in via hun belangenorganisatie.

Naast deze algemene samenvatting van de resultaten met oog voor de gelijkenissen en verschillen tussen de disciplines, maakten we per discipline een aparte fiche die de onderzoeksresultaten per kunstenaarsgroep op een rij zet.

C. FICHE BEELDEND KUNSTENAARS

1. Profiel

- **LEEFTIJD**
De helft van de beeldend kunstenaars in dit onderzoek is jonger dan 45 jaar. 26% is ouder dan 55 jaar. Alleen de schrijvers en illustratoren zijn als groep ouder.
- **GENDER**
De beeldend kunstenaars kennen globaal een lichte oververtegenwoordiging van mannen met 53%. De genderverhouding verschuift echter – net als bij de andere disciplines – met de leeftijd. De groep van 35-minners bestaat voor 62% uit vrouwen en 38% uit mannen, terwijl deze verhouding helemaal gespiegeld is bij de leeftijdsgroep van 65+.
- **DIPLOMA'S**
De beeldend kunstenaars behaalden in vergelijking met de kunstenaars uit andere disciplines wat minder vaak een diploma aso (secundair onderwijs), maar studeren dan weer duidelijk meer af in het kso. 87% van de beeldend kunstenaars heeft een diploma hoger onderwijs. In het hoger onderwijs is een masterdiploma buiten de universiteit het courantste diploma. **Van alle kunstenaarsgroepen behaalden de beeldend kunstenaars het meest een artistiek diploma – met driekwart van de respondenten.**
- **ERKENNING**
Onder de bevroagde beeldend kunstenaars beschouwt zo'n 30% zich als (eerder) erkende kunstenaar en **41% als (eerder) opkomende kunstenaar**. De overige 30% positioneert zich daartussenin. Daarmee wijken de beeldend kunstenaars wat af van het totale plaatje van de kunstenaars in deze studie, waarin 45% zich als (eerder) erkend beschouwd.
- **GENRES**
De beeldend kunstenaars werd gevraagd in welke genres van de discipline ze actief zijn. **Driekwart van hen geven aan meerdere genres te beoefenen**. Worden door de meeste beeldend kunstenaars beoefend: schilderkunst (47%), tekenkunst (43%) en installatie (41%).

2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding

- **WERK ALS BEELDEND KUNSTENAAR (TYPE 1)**
Zo goed als elke beeldend kunstenaar (93%) stelde in 2014 te hebben gewerkt aan de **creatie van eigen werk**. **Slechts één op de drie kreeg daarvoor ook een vergoeding**. 77% van de beeldend

kunstenars stelde in datzelfde jaar tentoon. Slechts 30% van wie tentoonstelde, kreeg daarvoor een vergoeding. Onderzoekswerk, reflectie en prospectie werd door zo'n 40% van de kunstenaars gerapporteerd als activiteit. Tegenover dat werk staat in 28% van de gevallen een vergoeding. Alleen voor creaties in opdracht (door 50% van de kunstenaars gedaan in 2014) is vaker een vergoeding voorzien, in 7 op de 10 gevallen.

- 37,5% van de kunstenaars gaf aan in 2014 minimaal één solotentoonstelling te hebben gehad. 65% had minimaal één groepstentoonstelling.
- **NIET-ARTISTIEK WERK IN DE BEELDDE KUNSTEN (TYPE 2)**
De gerelateerde activiteit die door de meeste beeldend kunstenaars wordt uitgeoefend, is de productie van eigen werk (incl. verkoop en promotie). 77% van de kunstenaars stelde in 2014 dit soort werk te hebben gedaan. Een goeie 50% nam (ook) de zakelijke aspecten van het werk op zich. De derde bijkomende activiteit voor beeldend kunstenaars blijkt het geven van lessen of workshops in de kunst (door 50%). Alleen lesgeven blijkt een activiteit die in de regel wordt vergoed, i.e. in 86% van de gevallen. Beeldend kunstenaars die lesgeven, doen dat doorgaans in een privécontext (37%), het deeltijds kunstonderwijs (28%) en/of in het hoger (kunst)onderwijs (22%).
- **ARTISTIEKE ACTIVITEITEN BUITEN DE BEELDDE KUNSTEN (TYPE 3)**
45% van de beeldend kunstenaars gaf aan een artistieke activiteit te hebben gedaan in een andere discipline (bv. regisseren, illustreren, muziek maken). Alleen de muzikanten zijn minder actief in andere artistieke disciplines.
- **NIET-ARTISTIEKE ACTIVITEITEN (TYPE 4)**
De beeldend kunstenaars nemen, met 41% van de respondenten, het **meest van al een betaalde job buiten de artistieke sector**. Voor een kwart onder hen is dat een job in het (niet-artistiek) onderwijs, voor 15% een job in de kunst-amusement-recreatiesector, voor telkens 7,4% in horeca en gezondheids-welzijn-maatschappelijke dienstverlening.
- **TIJDSBESTEDING**
Beeldend kunstenaars spenderen **gemiddeld 53% van hun tijd aan hun artistieke kernactiviteit als beeldend kunstenaar en 76% aan activiteiten binnen de kunstensector**. Een kwart van de kunstenaars kan 80% of meer van zijn/haar tijd aan het maken van kunst besteden. Gemiddeld 24% van hun tijd gaat naar niet-kunstgerelateerd werk. In het algemeen geldt: hoe meer men zich erkend voelt als kunstenaar, hoe meer tijd men besteedt aan zijn kernactiviteit en hoe minder tijd aan een job buiten de kunsten.

3. Inkomstenprofiel

- **STATUUT VOOR ARTISTIEKE ACTIVITEITEN**
Beeldend kunstenaars oefenen zelden hun artistieke activiteiten uit in loondienst (12,5%). **Zelfstandige in bijberoep is het courantste statuut waarin beeldend kunstenaars hun artistieke activiteiten onderbrengen (met 32% van de respondenten)**. 25% is zelfstandige in hoofdberoep, 81% onder hen doet dat in de vorm van een eenmanszaak. 16% werkt weleens als werknemer via een SBK of uitzendbureau. 25% maakte in 2014 gebruik van de KVR.
- **TOTALE NETTO-INKOMSTEN**

De helft van de beeldend kunstenaars met een zelfstandigenstatuut (voor al hun activiteiten) verdient minder dan € 12.000 netto per jaar. Driekwart verdient minder dan € 21.000 en een kwart minder dan € 4.000 per jaar. 50% van de beeldend kunstenaars die zelfstandige in bijberoep zijn, haalt minder dan zo'n € 1.900 per jaar uit facturatie en € 27.000 uit loondienst. (In vergelijking met de andere disciplines ligt het inkomen uit facturatie laag. Dat vanuit loondienst is gelijkaardig met de andere (alleen podiumkunstenaars die zelfstandige in bijberoep zijn, wijken daar vanaf met een duidelijk lager inkomen).) De beeldend kunstenaars die al hun activiteiten onder het statuut van werknemer doen, hebben een mediaaninkomen van € 13.700 en een kwart onder hen verdient minder dan € 7.000 op een jaar. **Beeldend kunstenaars zijn daarmee als groep uitgesproken de laagste verdiemers van alle kunstenaars.**

- **INKOMEN NAAR LEEFTIJD EN GENDER**

Vanaf de leeftijdsgroep van 35-44 jaar blijft het gemiddelde inkomen van de beeldend kunstenaars over de leeftijd stabiel rond de € 20.000. De gemiddelde netto-inkomsten van de leeftijdsgroep 55-64 jaar is met € 20.200 maar half zo hoog als dat van de muzikanten van dezelfde leeftijd. De filmmakers van dezelfde leeftijd in de studie verdienen meer dan drie keer zoveel. **Na de schrijvers en illustratoren zijn de beeldend kunstenaars de groep artiesten met de grootste gendergap in inkomsten.** In de leeftijdsgroep van 45-54 is die het grootst: waar de mannen een gemiddeld jaarinkomen hebben van € 24.000, is dat bij de vrouwen € 13.500.

- **SAMENSTELLING INKOMSTEN**

Gemiddeld halen de beeldend kunstenaars 26% van hun inkomsten uit hun kernactiviteit als beeldend kunstenaar. 47% van hun inkomsten komt uit activiteiten binnen de kunstensector. Inkomsten uit ander betaald werk staat voor 30% van de inkomsten en werkloosheidsuitkeringen voor 12%. Met deze samenstelling van inkomsten lijken ze het meest op de schrijvers en illustratoren. **11% van de beeldend kunstenaars haalt zijn/haar volledige inkomen uit de kernartistieke activiteit.** 32% haalt zijn/haar volledige inkomen uit kunstgerelateerde activiteiten.

- **WERKLOOSHEID**

7,6% van de respondenten geeft aan te kunnen terugvallen op een uitkering via het kunstenaarsstatuut, 12,7% op een andere werkloosheidsuitkering.

- **INKOMSTEN UIT KVR EN/OF SUBSIDIES**

Beeldend kunstenaars doen het minst van al een beroep op de KVR. Slechts 25% maakte er in 2014 gebruik van. 12% van de beeldend kunstenaars uit de studie ontving in 2014 subsidies voor een gemiddeld bedrag van € 6.800.

- **BEROEPSKOSTEN**

Beeldend kunstenaars hebben, samen met muzikanten, de hoogste beroepskosten.

Belangrijkste kostenposten zijn vergoedingen aan derden, de huur van een werkruimte en materiaal-kosten. Het gemiddelde van de geschatte totale kosten voor 2014 was ongeveer € 27.000.

- **62% van de kunstenaars geeft aan vergoedingen meteen terug in te zetten om de kosten van nieuw werk te dekken.**

4. Arbeidstevredenheid

- Kunstenaars zijn over het algemeen **erg tevreden over de inhoudelijke aspecten van hun job**. Beeldend kunstenaars zijn daar geen uitzondering op. Meer dan 90% geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de inhoudelijke uitdagingen, meer dan 80% met de mogelijkheden tot zelfontplooiing en de ontwikkeling van hun praktijk en met het artistieke aspect van hun werk.
- **Beeldend kunstenaars zijn het meest uitgesproken ontevreden met de vergoedingen die tegenover hun werk staan en met de hoogte van hun inkomsten**, wat gezien het niveau van die inkomsten niet verwonderlijk is.
- De bevroegde kunstenaars zijn over het algemeen tevreden over de waardering die ze krijgen van het publiek. Beeldend kunstenaars hebben doorgaans minder direct contact met hun publiek dan liveperformers, maar toch geeft ook van de beeldend kunstenaars meer dan 70% aan (zeer) tevreden te zijn over de publiekswaardering. De ervaring van waardering en omgang met critici ligt meer gespreid.
- Beeldend kunstenaars zijn, samen met de schrijvers en illustratoren, de kunstenaarsgroep waarin het **grootste aandeel aangeeft dat hun werk goed combineerbaar is met een gezin** (59%). 15% vindt het werk slecht combineerbaar met een gezin. Die groepen zijn, samen met de muzikanten, ook degene die het minst van al overwegen om te stoppen als kunstenaar. 60% van de beeldend kunstenaars geeft aan nooit te overwegen om als kunstenaar te stoppen.

5. Ondersteuning

- **Beeldend kunstenaars zijn het minst van alle kunstenaars lid van een beroepsvereniging**, met slechts 50% lidmaatschap (waar de andere kunstenaarsgroepen tot 85% gaan).
- De belangrijkste kanalen waaruit beeldend kunstenaars advies halen, zijn collega's (70% van de kunstenaars). 48% klopt aan bij Kunstenloket en een goede 30% haalt advies bij resp. opdrachtgevers en galeristen.

D. FICHE FILM: REGISSEURS EN SCENARISTEN

1. Profiel

- **LEEFTIJD**
De respondenten uit de film zijn relatief jong: een kwart is jonger dan 35 jaar, 60% is jonger dan 45 jaar.
- **GENDER**
Regisseurs en scenaristen zijn **overwegend mannelijk** (71%). Het aandeel vrouwen daalt echter minder sterk met de leeftijd dan bij andere disciplines het geval is. In de groep 65+ is het aandeel vrouwen nog 19%. Bij de leeftijdsgroep onder 35 jaar is dat 35%.
- **DIPLOMA'S**
De filmmakers in dit onderzoek zijn het hoogst opgeleid. **93% heeft een diploma hoger onderwijs**. 58% onder hen heeft een artistiek diploma gehaald (kso of hoger kunstonderwijs). Scenaristen en regisseurs bezitten in vergelijking met andere disciplines vaker een aso-diploma (middelbare school) en een masterdiploma (hoger onderwijs).
- **ERKENNING**
Bijna de helft van de filmmakers die deelnamen aan het onderzoek beschouwt zichzelf als (eerder) erkend. 30% als (eerder) opkomend.
- **GENRES**
45% van de regisseurs en scenaristen werkte in 2014 (mee) aan een documentaire, zo'n 37% werkte aan fictie voor televisie, evenveel aan fictie voor kortfilm en voor langspeelfilms. Een vierde onder hen werkte slechts in één genre, een vierde in twee genres en een vijfde in drie genres.

2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding

- **FILMWERK (TYPE 1)**
In de *mapping* van de activiteiten van de filmmakers werd een onderscheid gemaakt tussen de regisseurs en de scenaristen. Zo'n 90% van de regisseurs gaf aan in 2014 aan onderzoek, prospectie en concept te hebben gewerkt. In 57% van de gevallen ging het om niet-vergoed werk. Preproductie en opnames van eigen werk zijn de volgende courantste activiteiten van regisseurs, vergoed voor respectievelijk 60% en 50%. Tegenover opnames in opdracht staat in de regel een vergoeding.

Bij de scenaristen heeft ook zo'n 90% onderzoeks- en prospectieactiviteiten geleverd, die voor de helft van de respondenten werden vergoed. Schrijven van *treatments* of scenario's op eigen initiatief en in opdracht volgen in de lijst van de courantste activiteiten. Opdrachtwerk daarin is voor 85% vergoed, eigen initiatief voor 57% van de scenaristen. Commerciële opdrachten en opdrachten als *headwriter/writer room* worden altijd vergoed.

- **NIET-ARTISTIEK WERK ALS FILMMAKER (TYPE 2)**
Bijna de helft van de scenaristen en regisseurs geeft les. De courantste contexten waarin les wordt gegeven, zijn het **hoger (kunst)onderwijs en privéles/workshops**. Andere courante filmgerelateerde activiteiten voor de regisseurs en scenaristen zijn advies en bewerkingen voor anderen en montage.
- **ARTISTIEKE ACTIVITEITEN BUITEN DE FILM (TYPE 3)**
Filmmakers zijn ook actief in andere kunstvormen. Dit geldt voor de helft van de respondenten. De meest uitgeoefende activiteit is beeldende kunst, gevolgd door muziek. Omgekeerd zijn ook andere kunstenaars actief in het filmmaken: het zijn vooral podiumkunstenaars en in mindere mate beeldend kunstenaars die zich ook weleens toeleggen op regisseren en filmen (al dan niet bezoldigd).
- **NIET-ARTISTIEKE ACTIVITEITEN (TYPE 4)**
Een vierde van de regisseurs en scenaristen geeft aan een andere, niet-artistieke job te hebben. Die jobs situeren zich meestal in de sectoren van kunst, amusement en recreatie en in onderwijs en vorming.
- **TIJDSBESTEDING**
Scenaristen en regisseurs spenderen **53% van hun tijd aan artistieke activiteiten als scenarist en/of regisseur**. Gemiddeld besteden ze 88% van hun tijd aan professionele activiteiten binnen de kunsten.

3. Inkomstenprofiel

- **STATUUT VOOR ARTISTIEKE ACTIVITEITEN**
29% van de bevroegde filmmakers gaf aan zijn activiteiten als filmmaker uit te oefenen in loondienst. 39% werkt als werknemer via een uitzendbureau of SBK. 32% is zelfstandige in hoofdberoep. **Alleen schrijvers werken vaker als zelfstandige.**
- **TOTALE NETTO-INKOMSTEN**
De helft van de filmmakers die als zelfstandige in hoofdberoep werken, had in 2014 een netto jaarinkomen van € 26.700 of minder. Een kwart had een inkomen dat hoger lag dan € 50.000. Onder de filmmakers die loondienst combineerden met het statuut van zelfstandige in bijberoep verdiende de helft € 25.000 of minder uit loondienst en € 7.500 of minder als zelfstandige. De mediaan van het netto jaarinkomen van de regisseurs en scenaristen die als werknemer hun diverse activiteiten uitvoerden, lag op € 18.000.
- **INKOMEN NAAR LEEFTIJD EN GENDER. (ALLEEN VOOR DE WERKNEMERS BEKEKEN)**
Meer dan in de andere disciplines stijgt het loon met de leeftijd. De leeftijdsgroep van 55-64 jaar verdient gemiddeld € 63.000. Eerder stelden we dat het filmberoep erg mannelijk is, met een duidelijk overwicht van het aantal mannen. **De loonkloof tussen mannen en vrouwen is**

echter de kleinste van de verschillende disciplines. In de leeftijdsgroep 45-54 jaar is ze het grootst en verdienen mannen gemiddeld € 5.000 meer dan de vrouwen.

- **SAMENSTELLING INKOMSTEN**

Eerder stelden we dat de regisseurs en scenaristen 53% van hun tijd aan het maken van film kunnen besteden. **Ze halen gemiddeld 44% van hun inkomen uit die kernactiviteit als kunstenaar** (type 1). 71% komt uit kunstgerelateerde activiteiten (type 1, 2 en 3). **20% van de regisseurs en scenaristen haalt zijn/haar volledige inkomen uit het maken van film.** Dat percentage ligt een stuk hoger dan voor de andere disciplines. 50% haalt zijn volledige inkomen uit kunstgerelateerde activiteiten (type 1, 2 en 3). Samen met de podiumkunstenaars zijn ze het minst afhankelijk van een job buiten de kunsten.

- **WERKLOOSHEID**

16% van de respondenten geeft aan te kunnen terugvallen op een uitkering via het kunstenaarsstatuut, 9% op een andere werkloosheidsuitkering.

- **INKOMSTEN UIT KVR, SUBSIDIES EN/OF AUTEURSRECHTEN**

22% van de respondenten gaf aan subsidies te hebben ontvangen in 2014 voor een gemiddeld bedrag € 12.900. **De inkomsten die de filmmakers uit auteursrechten ontvangen, liggen – met gemiddeld € 12.880 – in verhouding met de andere disciplines erg hoog.** De mediaan (€ 3.037) maakt duidelijk dat het gemiddelde wordt beïnvloed door enkele zeer succesvolle projecten. Bij de eerstvolgende groep, de muzikanten, lag het gemiddelde op € 5.050.

- **BEROEPSKOSTEN**

De belangrijkste beroepskosten voor regisseurs en scenaristen zijn huur-, materiaal- en uitrustings- en opnamekosten. Hun gemiddelde beroepskost in 2014 lag op € 14.500, wat in de buurt ligt van de kosten van schrijvers en podiumkunstenaars.

4. Arbeidstevredenheid

- Kunstenaars zijn over het algemeen **erg tevreden over de inhoudelijke aspecten van hun job.** Filmmakers zijn daar geen uitzondering op. Meer dan 80% geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de inhoudelijke uitdagingen en artistieke aspecten van de job en ongeveer 80% met de mogelijkheden tot zelfontplooiing en de ontwikkeling van hun praktijk.
- Scenaristen en regisseurs zijn tevredener over het totale loon dan andere kunstenaars, al is ook hier ongeveer de helft van de respondenten ontevreden. Vooral werkzekerheid is een bezorgdheid van scenaristen en regisseurs: 63% is daar ontevreden over.
- 15% van de filmmakers stelt dat hun job slecht combineerbaar is met een gezin. 54% ervaart film maken en een gezin als goed combineerbaar.
- 48% of bijna de helft van de filmmakers stelt nooit te overwegen om te stoppen met film maken. **Het is – samen met de podiumkunstenaars – de kunstenaarsgroep waar het meest overwogen wordt om te stoppen.**

5. Ondersteuning

- Scenaristen en regisseurs zijn, net zoals andere kunstenaars, overwegend tevreden over mogelijkheden tot artistieke bijscholing. Zij zijn wat tevredener dan kunstenaars in andere disciplines over de kansen op zakelijke bijscholing. **Filmmakers zijn in vergelijking met de andere groepen vaker lid van een belangenvereniging en hun sterkere tevredenheid m.b.t. ondersteuning hangt daarmee samen.** 20% is lid van de Scenaristengilde en 15% van de Unie van Regisseurs.
- Drie vierde van de filmmakers is aangesloten bij een beheersvennootschap.
- **De belangrijkste bron van advies en informatie zijn collega-filmmakers.** Daarna volgen de boekhouder en het beheersvennootschap. 30% van de respondenten zegt advies gevraagd te hebben bij het VAF.

E: FICHE MUZIEK: MUZIKANTEN EN COMPONISTEN

1. Profiel

- **LEEFTIJD**
In de muziek is ongeveer de helft van de respondenten jonger dan 45 jaar. Daarmee nemen ze een middenpositie in onder de bevraagde kunstenaars.
- **GENDER**
De muzieksector blijkt (samen met de film) een erg mannelijke sector. **78% van de muzikanten en componisten in de studie is mannelijk.** In de jongste leeftijdsgroep ligt dat percentage nog op 64%. In de leeftijdsgroep van **65+ is maar 2,5% vrouw.** Onder de 55-64-jarige slechts 10%.
- **DIPLOMA'S**
82% van de muzikanten en componisten heeft een diploma hoger onderwijs. Dat percentage is hoger dan dat van de andere kunstenaarsgroepen. Binnen de hoger gediplomeerden is er, anders dan in de andere disciplines, een duidelijk overwicht aan masters tegenover bachelors. De helft van de muzikanten en componisten heeft een artistiek diploma.
- **ERKENNING**
De muzikanten en componisten in het onderzoek beschouwen zich als groep het meest als erkend. Slechts 14% van de respondenten beschouwt zich als opkomend, een kleine 60% als erkend kunstenaar.
- **GENRES**
In het onderzoek werden de verschillende muziekgenres waarin men actief kan zijn, opgedeeld in vijf hoofdgenres. Vier van de vijf werden door meer dan 40% van de respondenten beoefend: klassiek, mainstream pop- en rock, jazz & roots en populair-variété. De hoge percentages geven aan dat **de meerderheid van de muzikanten meerdere genres beoefenen. De helft van de respondenten beoefent geen klassieke muziek, 22% van de respondenten beoefent alleen klassieke muziek.**

2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding

- **ARTISTIEK WERK IN DE MUZIEK (TYPE 1)**
De courantste activiteit onder muzikanten en componisten is het spelen van optredens of concerten. 90% van de respondenten gaf aan in 2014 een of meerdere optredens of concerten te hebben verzorgd. Optredens worden in de regel vergoed. Studio-opnames werden door 70% van de respondenten gerapporteerd en componeren en arrangeren door 60%. **De activiteit waar het minst**

vaak een vergoeding tegenover staat, is de creatie: het componeren van muziek en het schrijven van songteksten. Dat wordt in slechts 50% van de gevallen vergoed.

Bij de muzikanten werd gevraagd naar het aantal optredens dat ze in referentiejaar 2014 hebben gerealiseerd. Ongeveer de helft van de respondenten rapporteerde meer dan 20 optredens.

- **NIET-ARTISTIEK WERK ALS MUZIKANT OF COMPOSIT (TYPE 2)**
Net als bij de andere kunstenaarsgroepen blijkt lesgeven en workshops geven een belangrijke activiteit gelinkt aan het artistieke werk. 60% van de muzikanten en componisten gaf in 2014 les, zowat altijd vergoed. **Bijna de helft van de muzikanten en componisten die lesgeven, deed dat in het dko, de helft ook in de vorm van privélessen of workshops.** Producerswerk en studio-engineering wordt door een kleine 30% van de respondenten gedaan en zang- of bandcoaching door 20%. Die activiteiten zijn vaker wel dan niet vergoed.
- **ARTISTIEKE ACTIVITEITEN BUITEN DE MUZIEKSECTOR (TYPE 3)**
Muzikanten zijn het minst van al actief in andere artistieke disciplines. Toch gaf ook een derde van de muzikanten aan actief te zijn in andere artistieke velden. Voor een vijfde stond daar ook een vergoeding tegenover.
- **NIET-ARTISTIEKE ACTIVITEITEN (TYPE 4)**
Ongeveer een derde van de muzikanten heeft ook een niet-artistieke job. Die jobs situeren zich het meest in de sector van onderwijs en vorming en in kunst, amusement en recreatie.
- **TIJDSBESTEDING**
Gemiddeld 55% van de werktijd van de muzikanten en componisten gaat naar de kernartistieke activiteiten. 85% van de tijd gaat naar kunstgerelateerde activiteiten.

3. Inkomstenprofiel

- **STATUUT VOOR ARTISTIEKE ACTIVITEITEN**
Het courantste statuut waarin muzikanten hun artistieke activiteit uitoefenen, is dat van werknemer – 36% werkte in 2014 als muzikant in loondienst, 30% via een SBK of uitzendbureau. 28% was zelfstandige in bijberoep. 15% van de respondenten uit de muziek is zelfstandige in hoofdberoep. Samen met de podiumkunstenaars doen ze het minst een beroep op dat statuut.
- **TOTALE NETTO-INKOMSTEN**
De muzikanten en componisten die als zelfstandige werkten (voor al hun activiteiten) in 2014 kenden een gemiddeld netto jaarinkomen van € 34.000, met een mediaan van € 24.000. Van de zelfstandigen in bijberoep haalde de helft € 5.000 of minder uit facturatie en € 30.000 of minder uit loondienst. Een kwart haalt € 44.000 of meer uit het aandeel inkomen uit loondienst. Die cijfers liggen in vergelijking met de andere disciplines hoog. De muzikanten die als werknemer werkten in 2014 kennen een mediaan netto-inkomen van € 20.000. Dat cijfer ligt in de lijn van dat van de schrijvers en illustratoren. Wanneer we het netto jaarinkomen bij de werknemers bekijken naar subdiscipline, dan zien we duidelijke verschillen tussen wie exclusief in de klassieke muziek speelt en wie niet of niet-exclusief klassiek speelt. De klassieke muzikanten (werknemers) hebben een mediaaninkomen van € 30.000, daar waar dat voor hun andere muziekcollega's ongeveer € 22.000 is. Onder de zelfstandigen speelt het onderscheid klassiek/niet-klassiek niet zo eenduidig in het inkomstenniveau.

- **INKOMSTEN NAAR LEEFTIJD EN GENDER**
De gemiddelde inkomsten van de muzikanten en componisten (alleen de werknemers) **stijgen gestaag met de leeftijd. De genderkloof is al in het begin van de carrière aanwezig en blijft tot aan de leeftijd van 55 jaar ongeveer op € 5.000** op jaarbasis. Bij de oudste leeftijdsgroep van 55-64 jaar is er geen verschil tussen de inkomsten van vrouwen en mannen.
- **SAMENSTELLING INKOMSTEN**
Waar de muzikanten en componisten 55% van hun tijd besteden aan hun kernactiviteiten in de muziek (type 1), halen ze daar gemiddeld 40% van hun inkomsten uit. **Gemiddeld 67% van hun inkomsten komt voort uit kunstgerelateerde activiteiten** (type 1, 2 en 3). Alleen bij de filmmakers ligt dat percentage hoger. Gemiddeld 20% van de inkomsten komt voort uit een job buiten het artistieke veld. 12% van de muzikanten en componisten haalt *alle* inkomsten uit de artistieke kernactiviteit van het creëren en uitvoeren van muziek (type 1). **De helft haalt zijn volledige inkomsten uit activiteiten binnen de kunsten** (type 1, 2 en 3).
- **WERKLOOSHEID**
16% van de muzikanten kan terugvallen op een werkloosheidsuitkering onder het kunstenaarsstatuut, 9% op een andere werkloosheidsuitkering.
- **INKOMSTEN UIT KVR, AUTEURSRECHTEN EN NABURIGE RECHTEN EN/OF SUBSIDIES**
De helft van de groep muzikanten en componisten verdiende in 2014 € 500 of minder op jaarbasis aan auteursrechten en naburige rechten. Het gemiddelde van de groep ligt echter op € 5.000, wat erop wijst dat een kleine groep aanzienlijke bedragen uit auteursrechten en naburige rechten haalt.
- **BEROEPSKOSTEN**
De beroepskosten van muzikanten liggen met een gemiddelde van € 29.000 het hoogst van alle bevraagde groepen. Vergoedingen aan derden staan voor gemiddeld € 9.000, materiaal- en uitrustingskosten (als één geheel bevraagd), en opnamekosten staan elk voor zo'n € 3.500.

4. Arbeidstevredenheid

- Om en bij de 90% van de muzikanten en componisten is tevreden over de inhoudelijke en artistieke aspecten van de job. 80% is tevreden over de mogelijkheid tot zelfontplooiing en de ontwikkeling van zijn kunstenaarsactiviteiten.
- Een derde van de muzikanten en componisten is ontevreden over de vergoedingen die tegenover hun prestaties staan, een derde is tevreden en een derde plaatst zich daartussenin. Over de hoogte van het totale inkomen is men net iets minder verdeeld. 46% van de muzikanten is daar ontevreden over. 60% is ontevreden over de werkzekerheid en 37% is ontevreden over zijn toekomstperspectief als kunstenaar.
- De tevredenheid over de waardering van het publiek is groot. 88% is tevreden. Bijna de helft van de muzikanten en componisten stelt ook tevreden te zijn over de omgang met critici en media.
- 56% van de muzikanten en componisten geeft aan dat hun job goed combineerbaar is met een gezin. Voor 14% is de combinatie moeilijk. Een ruime meerderheid geeft aan nooit te overwegen om te stoppen als muzikant. Zo'n 35% denkt soms aan stoppen.

5. Ondersteuning

- Met 63% tevreden muzikanten en componisten is deze kunstenaarsgroep uitgesproken **het tevredenst over de mogelijkheden om zich bij te scholen op artistiek vlak**. Over de mogelijkheden om zich zakelijk bij te scholen of zakelijk advies te krijgen, is men verdeelder. Net als bij de andere kunstenaars geldt: het feit dat de meeste muzikanten zich in de tussencategorie positioneren, wijst mogelijk vooral op onwetendheid over de bijscholingsmogelijkheden.
- **78% van de muzikanten en componisten is aangesloten bij een beheersvennootschap**, 30% bij een vakbond.
- Ook onder de muzikanten en componisten zijn de collega's de eerste bron van informatie. Voor drie vierde is ook de boekhouder een bron van advies. Bijna de helft van de muzikanten gaat te rade bij de werkgever en 30% bij de vakbond en beheersvennootschap.

F. FICHE LITERATUUR: SCHRIJVERS EN ILLUSTRATOREN

1. Profiel

- **LEEFTIJD**
De schrijvers en illustratoren vormen de oudste groep onder de bevroegde kunstenaars. 61% is 45 jaar of ouder, een op drie is 55 of ouder.
- **GENDER**
De genderverdeling binnen de totale groep is quasi 50/50. Net zoals bij de andere kunstenaarsgroepen ligt die verhouding niet gelijk voor elke leeftijd. Waar in de jongste groep (35-minners) de vrouwen oververtegenwoordigd zijn met 62%, zijn ze in de groep 65+ ondervertegenwoordigd met 37% en is de man-vrouwverdeling dus gespiegeld.
- **DIPLOMA'S**
89% van de schrijvers en illustratoren heeft een diploma hoger onderwijs en het courantste diploma (voor 38% van de respondenten) is een universitair masterdiploma. Het aandeel **artistiek gediplomeerden onder de schrijvers en illustratoren (37%) is het laagst** in vergelijking met de andere kunstenaarsgroepen. Daarbij is het van belang te weten dat er alleen voor illustratoren een curriculumopleiding bestaat.
- **ERKENNING**
Onder de schrijvers en illustratoren beschouwt een vierde zich als opkomend en 45% als erkend kunstenaar.
- **GENRES**
Het onderzoek richtte zich op schrijvers van fictie en literaire non-fictie en tot illustratoren. **Het genre dat door de grootste subgroep wordt beoefend, is kinderliteratuur. (Bij iets meer dan de helft van de respondenten gaat het hier om illustratoren.) 40% schrijft proza, 32% poëzie.** Telkens ongeveer een vierde van de groep schrijft literaire non-fictie en essays, creëert jeugdliteratuur en maakt strips. Een vijfde van de schrijvers en illustratoren is actief binnen één genre. 30% combineert twee genres, een vierde combineert drie genres.

2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding

- **LITERATUUR (TYPE 1)**
De courantste artistieke activiteit onder de literatoren is het schrijven of illustreren van eigen werk: 80% van de respondenten gaf aan dat in 2014 te hebben gedaan. **Voor 62% van hen was dat ook een vergoede activiteit.** Lezingen werden verzorgd door ongeveer twee derde van de groep, publicatie van een werk en opdrachtwerk door ongeveer 57%. Tegenover publicaties en opdrachtwerk staat doorgaans een vergoeding. Tegenover courante activiteiten als onderzoek en prospectie en promotie (door 42% van de respondenten gedaan) staat doorgaans dan weer geen vergoeding. **Driekwart van de schrijvers en illustratoren gaf aan in referentiejaar 2014 minstens één boek te hebben gepubliceerd.**
- **NIET-ARTISTIEK WERK ALS SCHRIJVER OF ILLUSTRATOR (TYPE 2)**
Net zoals bij de andere disciplines blijkt **het geven van lessen en workshops (in artistieke discipline) een belangrijke activiteit waarmee men inkomsten verwerft** – dat geldt voor een goede 40% van de respondenten. **Dat percentage ligt wat lager dan in de andere kunsttakken.** De context waarin de lessen of workshops het meest worden gegeven, is in het amateur-kunstencircuit of in cultuureducatieve verenigingen. Zakelijke aspecten en administratie – als werk gerelateerd aan de literaire activiteiten – worden door ongeveer een vierde van de respondenten gerapporteerd. Doorgaans wordt dit werk niet vergoed.
- **ARTISTIEKE ACTIVITEITEN BUITEN DE LITERAIRE SECTOR (TYPE 3)**
Een kleine helft van de respondenten geeft aan ook artistieke activiteiten te hebben gedaan in andere disciplines. Een op de tien had in 2014 (een) vergoede activiteit als beeldend kunstenaar, een op de tien (een) niet-vergoede activiteit als beeldend kunstenaar. 12% waagde zich aan performance.
- **NIET-ARTISTIEKE ACTIVITEITEN (TYPE 4)**
Na de beeldend kunstenaars hebben schrijvers en illustratoren het meest van alle kunstenaars een niet-kunstgerelateerde job. Dit geldt voor 40% van de respondenten. Deze jobs situeren zich voornamelijk binnen (niet-artistiek) onderwijs en vorming (38%) en openbaar bestuur.
- **TIJDSBESTEDING**
Schrijvers en illustratoren **spenderen gemiddeld 59% aan hun artistieke activiteiten als auteur of illustrator (type 1). Daarmee scoren ze hoog** in vergelijking met de andere disciplines. 22% van hun tijd gaat naar activiteiten die of werk dat volledig buiten de kunstensector ligt.

3. Inkomstenprofiel

- **STATUUT VOOR ARTISTIEKE ACTIVITEITEN**
Schrijvers en illustratoren vertolken hun artistieke praktijken zelden in loondienst of via uitzendbureaus. **Het courantste statuut waarin wordt gewerkt, is dat van zelfstandige in hoofdberoep (37%) en zelfstandige in bijberoep (28%).** Het overgrote deel verankert dat in een eenmanszaak (81%).

- **TOTALE NETTO-INKOMSTEN**
De zelfstandigen in hoofdberoep onder de literatoren verdienen gemiddeld zo'n € 20.000 op jaarbasis (op basis van al hun activiteiten). De helft van hen verdiende € 17.000 of minder. Het kwart met de hoogste netto-inkomsten verdiende € 27.000 of meer. Alleen de zelfstandige beeldend kunstenaars verdienen minder (wanneer we de medianen vergelijken). De inkomsten van de schrijvers en illustratoren die werken als zelfstandige in bijberoep, gecombineerd met loondienst hebben een mediaaninkomen van € 4.700 uit facturatie en € 28.500 uit loondienst. De schrijvers en illustratoren die volledig in loondienst opereren, verdienen gemiddeld € 21.700 en hebben een mediaaninkomen van € 20.600. Onder de kunstenaars-werknemers zijn zij dan weer de kunstenaarsgroep met het hogere inkomen.
- **INKOMEN NAAR LEEFTIJD EN GENDER**
Het gemiddelde inkomen van de schrijvers en illustratoren (alleen de werknemers) stijgt met de jaren, van € 16.000 bij de 35-minners tot € 27.700 bij de 55- tot 64-jarigen. **De genderloonkloof in de literatuur is de grootste van alle kunstendisciplines. In de leeftijdsgroepen van 35-44 jaar en 55-64 jaar verdienen de mannen gemiddeld bijna het dubbele van de vrouwen.**
- **SAMENSTELLING INKOMSTEN**
Het percentage inkomsten uit de literaire kernactiviteiten (type 1) is onder schrijvers en illustratoren gemiddeld 33%, terwijl ze 59% van hun tijd aan dit werk besteden. 49% komt uit kunstgerelateerde activiteiten (type 1, 2 en 3). Daartegenover staat dat ze van alle kunstenaars het hoogste inkomen verwerven uit ander betaald werk (36%) (type 4) en het minst van al een beroep doen op werkloosheidsuitkeringen (slechts 5%).
12% van de schrijvers en illustratoren haalt zijn volledige inkomen uit literaire activiteiten (type 1); 26% uit activiteiten binnen de kunsten (type 1, 2 en 3 samen).
- **WERKLOOSHEID**
3% van de respondenten geeft aan te kunnen terugvallen op een uitkering opgebouwd vanuit het kunstenaarsstatuut, 7% op een andere werkloosheidsuitkering.
- **INKOMSTEN UIT KVR, SUBSIDIES EN/OF AUTEURSRECHTEN**
Eén op vijf van de schrijvers kreeg in 2014 een subsidie van gemiddeld € 7.955, met een mediaan van € 7.500. In de verfondste sectoren (letteren en film) is het aandeel kunstenaars dat stelt een subsidie te hebben ontvangen het grootst. Het gemiddelde inkomen uit auteursrechten bedroeg € 6.600. De mediaan ligt evenwel op € 2.000, wat erop wijst dat een eerder kleine groep hoge sommen auteursrechten verwerft.
- **BEROEPSKOSTEN**
De gemiddelde beroepskosten liggen met € 12.300 eerder laag in vergelijking met de andere artistieke disciplines. De belangrijkste kosten voor schrijvers en illustratoren zijn die voor een werkruimte, materiaalkosten, administratie en andere niet-gespecificeerde kosten.

4. Arbeidstevredenheid

- Kunstenaars zijn over het algemeen **erg tevreden over de inhoudelijke aspecten van hun job**. Literatoren zijn daar geen uitzondering op. Meer dan 90% geeft aan (zeer) tevreden te zijn over de

inhoudelijke uitdagingen en artistieke aspecten van de job en ongeveer 80% met de mogelijkheden tot zelfontplooiing en de ontwikkeling van hun praktijk.

- Ongeveer een derde van de schrijvers en illustratoren is tevreden over de vergoedingen die tegenover hun prestaties staan en een iets grotere groep geeft aan ontevreden te zijn. Over de hoogte van hun totale inkomen als kunstenaar is 56% ontevreden. 60% is negatief over de werkzekerheid en een derde schat ook zijn toekomstperspectieven als kunstenaar negatief in. Die negatieve inschattingen m.b.t. de extrinsieke aspecten van het kunstenaarschap liggen in de lijn van de andere disciplines.
- **Over de waardering die men krijgt van het publiek zijn de schrijvers en illustratoren, net als de andere kunstenaars, duidelijk positief (80%).** Over de omgang met en feedback van critici, media en journalisten is men verdeelder. Ook dat ligt in de lijn van het algemene plaatje.
- Schrijvers en illustratoren – met een grotendeels als solist en thuis uitgeoefend beroep – vinden significant meer dan kunstenaars uit de film, muziek of podiumkunsten dat hun loopbaan goed combineerbaar is met een gezin. Ze stellen ook, samen met de beeldend kunstenaars, **het minst van al te overwegen om te stoppen als professioneel kunstenaar.**

5. Ondersteuning

- **De schrijvers en illustratoren zijn het meest van alle kunstenaarsgroepen tevreden over de ondersteuning die ze vinden bij hun beroepsorganisatie.** 50% van de respondenten is aangesloten bij de Vlaamse Auteursvereniging. 70% bij een beheersvennootschap. Ze tonen zich als groep het ontevredenst over de mogelijkheden om zich artistiek bij te scholen.
- **Schrijvers en illustratoren informeren zich opmerkelijk minder dan de andere kunstenaars bij hun collega's** (slechts 55% doet dat – de daaropvolgende groep zijn de beeldend kunstenaars met 70%). Hun boekhouder is voor meer schrijvers en illustratoren (60%) een bron voor advies. De belangenbehartiger Vlaamse Auteursvereniging (VAV) is voor 40% van de respondenten een bron van advies. Een op vier haalt advies bij het Vlaams Fonds voor de Letteren (VFL).

G: FICHE PODIUMKUNSTEN: ACTEURS EN ANDERE PODIUMKUNSTENAARS

In deze fiche rapporteren we over de onderzoeksresultaten van het kunstenaarsonderzoek uit 2016 voor de podiumkunstenaars en integreren we de relevante resultaten uit het acteursonderzoek van 2014.

1. Profiel

- **LEEFTIJD**
De podiumkunstenaars vormen de jongste groep in dit onderzoek. **70% van de respondenten is jonger dan 45 jaar. Meer dan een derde is jonger dan 35 jaar.**
- **GENDER**
De genderverhouding in de podiumkunsten is globaal genomen 50/50. Bekijken we de genderverhouding per leeftijd, dan zien we dat het aandeel vrouwen sterk afneemt per leeftijd. **Bij de jongste leeftijdsgroep podiumkunstenaars van 35-minners is het aandeel vrouwen 58%. In de groep van 65-plussers is dat evenwel nog maar 13,3%. Bij de acteurs is de daling niet zo sterk.** In het acteursonderzoek van 2014 daalde het aandeel vrouwen ongeveer twee derde naar een derde. (De vertegenwoordiging van de fysiekere disciplines van de dans met vroege uitval en de oververtegenwoordiging van vrouwen in de dans verklaart mogelijk het lage aandeel vrouwen in de hoogste leeftijdsgroep van het kunstenaarsonderzoek van 2016.)
- **DIPLOMA'S**
De podiumkunstenaars zijn, net als de andere kunstenaars, hoog opgeleid. **85% haalde een diploma hoger onderwijs.** Een vierde haalde een masterdiploma aan de universiteit, een vijfde een masterdiploma van de hogeschool. **56% van de podiumkunstenaars haalde een artistiek diploma.**
- **ERKENNING**
Ongeveer een vierde van de podiumkunstenaars beschouwt zich als een opkomend, en iets minder dan de helft als een erkend kunstenaar. Daarmee beantwoorden ze ongeveer aan het gemiddelde van alle bevraagde kunstenaarsgroepen.
- **GENRES**
Bij de podiumkunstenaars worden theater en performance door resp. 60% en 56% van de respondenten gemeld als genres die ze uitoefenden in 2014. Daarop volgt hedendaagse dans met 39% en muziektheater met 31%. 4% deed aan klassiek ballet en 9% aan opera. Een vierde van de podiumkunstenrespondenten beoefende één genre, een vierde twee genres en een ander vierde vier genres.

2. Activiteiten, vergoedingen en tijdsbesteding

- **ARTISTIEK WERK BINNEN DE PODIUMKUNSTEN (TYPE 1)**

Het spelen van voorstellingen of toonmomenten is de meest voorkomende activiteit onder de podiumkunstenaren. Zo'n **77% speelde in 2014 een of meerdere voorstellingen. In bijna 90% van de gevallen waren deze activiteiten ook vergoed.** Creatie van eigen werk wordt ook door drie vierde van de respondenten gedaan, maar in bijna de helft van de gevallen is deze activiteit niet vergoed. De activiteit die het **minst op een vergoeding kan rekenen, is die van onderzoek of reflectie. Meer dan de helft van de podiumkunstenaren was in 2014 betrokken bij vier of meer producties.** 70% van de podiumkunstenaren bij drie of meer producties.
- **NIET-ARTISTIEK WERK BINNEN DE PODIUMKUNSTEN (TYPE 2)**

Het geven van lessen en workshops (65%) en coaching (50%) zijn de meest gerapporteerde niet strikt artistieke activiteiten binnen de podiumkunsten. Podiumkunstenaren zijn de kunstenaarsgroep die het meest les of workshops geeft (in de eigen discipline). Meer dan bij de andere groepen gaat het om privélessen of workshops. Het hoger kunstonderwijs en het sociaal-cultureel werkveld gelden elk voor ongeveer een vierde van de lesgevende respondenten als lescontext. Lesgeven wordt doorgaans betaald, coaching wordt in 70% van de gevallen vergoed. Meer dan 40% van de respondenten rapporteert productie- en zakelijk werk. Dat zijn vaak niet-vergoede activiteiten.
- **ARTISTIEKE ACTIVITEITEN BUITEN DE PODIUMKUNSTEN (TYPE 3)**

Driekwart van de podiumkunstenaren geeft aan ook artistiek actief te zijn in andere kunst disciplines. Daarmee onderscheiden ze zich sterk van alle andere disciplines. Meer dan de helft van de podiumkunstenaren deed ook betaalde activiteiten binnen andere disciplines. Het couraantst zijn activiteiten als (in volgorde) beeldend kunstenaar, muziek en film.
- **NIET-ARTISTIEKE ACTIVITEITEN (TYPE 4)**

Podiumkunstenaren hebben het minst van al een betaalde job buiten de kunstensector. Het gaat om 25% van de respondenten. Deze jobs situeren zich vooral in het (niet-artistiek) onderwijs en in de sector van kunst, amusement en recreatie.
- **TIJDSBESTEDING**

De podiumkunstenaren besteden gemiddeld **60% van hun tijd aan hun activiteiten als podiumkunstenaar** (type 1). 78% van hun tijdsbesteding speelt zich af binnen de kunstensector (type 1, 2 en 3). Deze verdeling is gelijk aan die van de schrijvers en illustratoren. Wie in activiteiten zonder job kan terugvallen op een werkloosheidsuitkering via het kunstenaarsstatuut kan 66% van zijn tijd aan podiumwerk besteden. Wie dat niet heeft 47%.

3. Inkomstenprofiel

- **STATUUT VOOR ARTISTIEKE ACTIVITEITEN**

Podiumkunstenaren werken voor hun artistiek werk **vooral als werknemer in loondienst (56,8%) of via SBK of uitzendbureau (50,8%).** Ze werken het minst van al als zelfstandige (hoofd- of bijberoep). Samen met de muzikanten maken zij het meest gebruik van de KVR (41% gaf aan in 2014 gebruik te hebben gemaakt van de KVR).

- TOTALE NETTO-INKOMSTEN**

De 41 respondenten die als zelfstandige werkten in 2014 hebben een mediaan netto jaarinkomen van € 20.000 en een gemiddelde van € 39.400 (wat wijst op een aantal topverdieners). De zelfstandigen in bijberoep hadden een mediaaninkomen van € 8.500 via facturatie en € 17.500 als inkomen uit loondienst. Met die bedragen zitten ze in verhouding met de andere disciplines met een relatief hoog inkomen per facturatie en met het laagste inkomen via loondienst. **Voor de podiumkunstenaars die volledig als werknemer werken, geldt dat de helft € 17.000 of minder verdient.** Ook het gemiddelde ligt rond de € 17.000. Alleen de beeldend kunstenaars verdienen minder. De inkomsten van de acteurs (als werknemers) liggen wat hoger: **voor de acteurs komen zowel mediaan als gemiddelde op € 19.000.**
- INKOMEN NAAR LEEFTIJD EN GENDER**

Wat opvalt bij de podiumkunstenaars is dat het **gemiddelde inkomen niet meer stijgt vanaf de leeftijdscategorie van 35-44 jaar.** De gemiddelde netto-inkomsten van de leeftijdsgroep 55-64 jaar is met € 18.400 maar half zo hoog als dat van de muzikanten van dezelfde leeftijd. De filmmakers in de studie verdienen meer dan drie keer zoveel. Bij de podiumkunstenaars is de **gendergap het grootst bij de 35-minners** (met zo'n € 6.000 verschil in inkomsten). In de daaropvolgende leeftijdsgroepen is ze kleiner.
- SAMENSTELLING INKOMSTEN**

Het percentage van de inkomsten dat de podiumkunstenaars halen uit hun activiteiten als podiumkunstenaar (type 1) ligt met 47% het hoogst van alle kunstenaars. Dit staat tegenover 60% van hun tijdsbesteding. Gemiddeld 64% van hun inkomsten komt voort uit kunstgerelateerde activiteiten (type 1, 2 en 3). De podiumkunstenaars doen het meest van al een beroep op werkloosheidsuitkeringen (gemiddeld 20% van hun inkomen) en het minst van al op betaald werk buiten de kunsten.

Het percentage van podiumkunstenaars dat alleen inkomsten verwerft uit zijn activiteiten als podiumkunstenaar is 10%. Bij de acteurs lag dit percentage op 8% (type 1). Kijken we naar wie zijn volledige inkomen uit kunstgerelateerde activiteiten haalt, dan komt dat op 27% (type 1, 2 en 3). **Dat zijn de laagste percentages van alle kunstenaars.**
- WERKLOOSHEID**

47% van de respondenten geeft aan te kunnen terugvallen op een uitkering via het kunstenaarsstatuut – een hoog percentage in vergelijking met de andere groepen. 7,6% kan terugvallen op een andere werkloosheidsuitkering.
- BEROEPSKOSTEN**

Podiumkunstenaars rapporteren een **beroepskost van gemiddeld € 13.700 per jaar.** De belangrijkste kostenpost zijn vergoedingen aan derden. Het meest van alle kunstenaars geven ze ook een behoorlijke som uit aan opleidingen, workshops of residenties (gemiddeld zo'n € 1.200). Materiaal- en uitrustingskosten en kosten voor een werkruimte schommelen elk rond gemiddeld € 1.700.

4. Arbeidstevredenheid

- 90% van de podiumkunstenaars en acteurs is tevreden over de inhoudelijke en artistieke aspecten van de job. 85% is tevreden over de mogelijkheid tot zelfontplooiing en de ontwikkeling van zijn kunstenaarsactiviteiten.
- Zo'n 45% van de podiumkunstenaars en acteurs is tevreden over de vergoeding die staat tegenover prestaties, een vierde is ontevreden. Ongeveer de helft geeft aan ontevreden te zijn over de hoogte van zijn totale inkomsten.
- Acteurs en (andere) podiumkunstenaars scoren erg hoog qua tevredenheid over de waardering die ze van het publiek krijgen. Zo'n 90% laat een positief geluid horen. Over de omgang met critici, media en journalisten is men verdeelder. Over de feedback die men van de media, critici en journalisten krijgt, is dan weer een kleine 50% van de podiumkunstenaars en 30% van de acteurs tevreden.
- Eén op vijf podiumkunstenaars vindt het werk als podiumkunstenaar slecht combineerbaar met het hebben van een gezin.
- **Acteurs en podiumkunstenaars overwegen meer dan kunstenaars uit andere disciplines om te stoppen als professioneel kunstenaar.** 50% van de podiumkunstenaars overweegt het soms, 9% vaak.

5. Ondersteuning

- Podiumkunstenaars halen in de eerste plaats informatie en advies bij collega's (82% geeft aan collega's te raadplegen). De volgende adviesbronnen zijn werkgevers of opdrachtgevers (voor 65% van de respondenten). Kunstenloket wordt geraadpleegd door de helft van de respondenten, de vakbond en SBK's door 40%.
- 45% van de podiumkunstenaars is lid van de vakbond – een hoog percentage in vergelijking met de andere groepen. 40% is aangesloten bij een beheersvennootschap.